ZAMONAVIY KADRLAR TAYYORLASHDA MA’NAVIY-AXLOQIY QADRIYATLARNING O‘RNI

Abdullayeva Kamola Erkin qizi
Andijon davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy jamiyatda kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviy-axloqiy qadriyatlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, mutaxassis shaxsining shakllanishida bilim bilan bir qatorda axloqiy yetuklik, mas’uliyat, vijdonlilik kabi sifatlarning o‘rni yoritiladi. Maqolada globallashuv sharoitida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligi asosida barkamol kadrlarni tayyorlash masalalari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: kadrlar salohiyati, ma’naviyat, axloq, qadriyatlar, ta’lim, tarbiya, shaxs kamoloti, globallashuv, inson kapitali, pedagogika.

Bugungi kunda jamiyat taraqqiyoti ko‘p jihatdan inson kapitaliga, ya’ni malakali va yetuk kadrlar salohiyatiga bog‘liq. Zamonaviy ta’lim tizimi nafaqat bilimli, balki ma’naviy-axloqiy jihatdan barkamol mutaxassislarni tayyorlashni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ymoqda. Chunki faqat bilimli, lekin axloqiy qadriyatlardan yiroq mutaxassis jamiyat rivojiga to‘laqonli hissa qo‘sha olmaydi. Ma’naviy-axloqiy qadriyatlar insonning ichki dunyosi, xulq-atvori, jamiyatga bo‘lgan munosabatini belgilovchi muhim omillardir. Ular halollik, adolat, mas’uliyat, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi tushunchalarni o‘z ichiga oladi. Bu qadriyatlar shaxsni nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy jihatdan ham yetuk qilib shakllantiradi. Ma’naviy-axloqiy qadriyatlarning jamiyatdagi o‘rni beqiyos. Ular odamlar o‘rtasida o‘zaro hurmat va ishonchni mustahkamlash orqali ijtimoiy muhitni yaxshilaydi. Axloqiy qadriyatlar turli jamiyatlar uchun zarur bo‘lgan umumiy axloqiy qoidalar va normalarni belgilaydi, ular fuqarolarning bir-biriga munosabatida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Axloqiy qadriyatlar shaxsning jamiyatdagi o‘rnini belgilaydi va uning harakatlari uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Misol uchun, halollik, adolat va mehnatsevarlik kabi qadriyatlar odamlar o‘rtasida o‘zaro hurmatni rivojlantirishga yordam beradi va natijada ijtimoiy muhitni yaxshilaydi.

Axloqiy qadriyatlar fuqarolarni o‘z huquq va majburiyatlarini chuqurroq tushunishga undaydi. Bu konsepsiya, o‘z navbatida, qonun ustuvorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Qonunlar va qoidalar jamiyatning turli qatlamlari o‘rtasida adolat va tenglikni ta’minlash uchun ishlab chiqilgan va fuqarolar bu qonunlarni hurmat qilishlari va ularga rioya qilishlari kerak. Axloqiy qadriyatlar bu orqali qonunlarga hurmat madaniyatini shakllantiradi va fuqarolarning o‘z huquqiy javobgarligini his etishini ta’minlaydi. Natijada jamiyatda qonun ustuvorligi mustahkamlanib, bu ijtimoiy adolat va barqarorlikning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Ma’naviy qadriyatlar fuqarolik rivojiga xizmat qiladi. Fuqarolar o‘z huquq va majburiyatlarini bilgan holda jamiyat hayotida faol ishtirok etishga intiladi. Bu, o‘z navbatida, fuqarolarning jamiyatdagi siyosiy va ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirokini rag‘batlantiradi. Fuqarolarning siyosiy ongi yuqori bo‘lgan jamiyatlar ko‘proq demokratik va ochiq bo‘ladi. Demokratik ishtirok axloqiy qadriyatlarga asoslangan jamiyatlarda samaraliroq bo‘ladi, chunki bu qadriyatlar odamlarni adolatli va mas’uliyatli qarorlar qabul qilishga undaydi. Jamiyatda ma’naviy qadriyatlar yuksak bo‘lsa, o‘zaro ishonch va hamkorlik muhiti vujudga keladi. O‘z navbatida, bu ishonch jamiyat a’zolarining bir-biriga munosabatini yaxshilaydi va umumiy maqsadlarga erishishda hamjihatlikni ta’minlaydi. Natijada ijtimoiy muhit sog‘lom va barqaror bo‘lib, jamiyatning uzoq muddatli rivojlanishiga zamin yaratadi. Kuchli ma’naviy-axloqiy qadriyatlarga ega jamiyatlar ijtimoiy adolatsizlik va korruptsiyaga qarshi kurashda samaraliroqdir. Ushbu turdagi jamiyat odatda yuqori darajadagi fuqarolik mas’uliyati, shaffoflik va hisobot berish madaniyatiga ega jamiyat hisoblanadi. Axloqiy qadriyatlar odamlarni o‘z vazifalarini vijdonan bajarishga undaydi, bu esa ularni korruptsiya va adolatsizlikka qarshi turishga tayyor qiladi. Jamiyatda axloqiy qadriyatlar rivojlangan bo‘lsa, odamlar adolatsizlik va adolatsizlikni ochiqchasiga tanqid qilish va gapirishga moyil bo‘ladi. Shu bilan birga, kuchli ma’naviy va axloqiy qadriyatlarga ega jamiyatlar o‘z a’zolarini korrupsiyaga qarshi kurashda faol ishtirok etishga undaydi, bu nafaqat shaxslar, balki

butun jamiyat manfaatlarini himoya qilishga yordam beradi. Go‘zal axloq va ma’naviyat kishilarning o‘zini-o‘zi boshqarish qobiliyatini oshiradi, bu esa ularni ijtimoiy muammolarga duch kelganda mustaqil fikrlovchi qiladi. Bu jarayon odamlarga o‘z qarorlarini qabul qilish va ular uchun mas’uliyatni his qilish imkonini beradi. Ma’naviyat va axloq insonning xatti-harakatlarini o‘zgartirish va muammoli vaziyatlarga moslashuvchan echimlarni topish qobiliyatini rivojlantiradi. Shaxslar ichki qadriyatlaridan kelib chiqib, turli ijtimoiy tazyiqlarga dosh bera oladilar, bu esa ularni jamiyatdagi salbiy oqibatlardan himoya qiladi.

Axloqiy qadriyatlar ham o‘z-o‘zini nazorat qilishni talab qiladi, chunki bu qadriyatlar insonning harakatlarini chuqur aks ettirish va o‘z-o‘zini tanqid qilishni o‘z ichiga oladi. Bu o‘z navbatida insonni mustaqil, adolatli va mas’uliyatli fuqaro bo‘lishga o‘rgatadi. Ma’naviy-axloqiy qadriyatlar jamiyatning ijtimoiy barqarorligini mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi. Ular odamlar o‘rtasida o‘zaro hurmat va ishonchni kuchaytirib, fuqarolik mas’uliyatini kuchaytirib, jamiyatdagi adolatsizlikka qarshi turishda muhim omil bo‘lmoqda. Bu qadriyatlar, shuningdek, oilaviy munosabatlarni mustahkamlash va atrof-muhitni muhofaza qilishni rag‘batlantirish orqali jamiyatning umumiy barqarorligiga hissa qo‘shadi. Agar jamiyat yetarli darajada rivojlangan ma’naviy-axloqiy qadriyatlarga ega bo‘lsa, bu o‘z navbatida ijtimoiy integratsiyani yaxshilaydi va turli madaniy va etnik guruhlar o‘rtasidagi hamjihatlikni ta’minlaydi. Binobarin, ma’naviy qadriyatlar jamiyat barqarorligi va rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi, bu esa jamiyat hayotida ularga ustuvor ahamiyat berish zarurligini ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviy-axloqiy qadriyatlar muhim o‘rin tutadi. Barkamol mutaxassisni shakllantirish uchun bilim va ma’naviyat uyg‘unligi zarur. Jamiyat taraqqiyoti esa aynan shunday yetuk, mas’uliyatli va axloqiy jihatdan barkamol kadrlar orqali ta’minlanadi. Shu bois ta’lim tizimida ma’naviy tarbiyaga alohida e’tibor qaratish dolzarb vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent, 2017.
3. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2020.
4. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”. – Toshkent, 1997.
5. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent, 2004.
6. www.ziyonet.uz
7. www.lex.uz